

sv. Bonaventura

BREVILOKVIJ
BREVILOQUIUM

PERGAMENTI - 4

ZNANSTVENA KNJIŽNICA - 79

sv. Bonaventura

BREVILOKVIJ

ali

TEOLOGIJA NA KRATKO

Breviloquium

Uredil, prevedel in spremno študijo pripravil

Jan Dominik Bogataj OFM



Teološka fakulteta
Univerze v Ljubljani



Brat Francišek

Ljubljana 2021

Znanstvena knjižnica 79

Prevod dela: Bonaventura, *Breviloquium*
Latinsko besedilo: Bonaventura, *Opera omnia*, t. V, ed. PP. Collegii a
S. Bonaventura, Quaracchi 1891, str. 199–292.

Urednik zbirke: doc. dr. Miran Špelič OFM
Uredniški odbor: doc. dr. Igor Bahovec, prof. dr. Branko Klun,
prof. dr. Bogdan Kolar SDB, prof. dr. Maksimilijan Matjaž

Prevod: Jan Dominik Bogataj OFM
Spremna študija: Jan Dominik Bogataj OFM
Recenzenta: prof. dr. Branko Klun (Teološka fakulteta UL)
doc. dr. Simon Malmenvall (Teološka fakulteta UL,
Katoliški inštitut)

Jezikovni pregled: Miran Šprlič OFM
Oblikovanje in prelom: Tina Bruno
Slika na naslovnici: Sv. *Bonaventura*, Frančiškanski samostan Marijinega
oznanjenja v Ljubljani (17. – 18. stol.)

Izdali in založili: Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani,
Poljanska c. 4, 1000 Ljubljana
Založba Brat Frančišek,
Prešernov trg 4, 1000 Ljubljana

Tisk: Demat d.o.o., Ljubljana
Število izvodov: 300
Cena: 12 €

Delo je nastalo v okviru programske skupine na Teološki
fakulteti Univerze v Ljubljani *Judovsko-krščanski viri in*
razsežnosti pravičnosti (P6-0262).
Izdaja je delno financirana iz razpisa za izdajanje
znanstvenih monografij s strani ARRS (EPP: 6316-
6/2021-320).

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-1

BONAVENTURA, svetnik, ok. 1221-1274

Brevilokvij ali Teologija na kratko = *Breviloquium* / sv. Bonaventura
; uredil, prevedel in spremno študijo pripravil Jan Dominik Bogataj.
- Ljubljana : Teološka fakulteta ; Ljubljana : Brat Frančišek, 2021. -
(Znanstvena knjižnica ; 79)

ISBN 978-961-6844-97-0 (Teološka fakulteta)
COBISS.SI-ID 75526147

SEZNAM POGOSTIH KRATIC IN OKRAJŠAV

<i>Brevil.</i>	Bonaventura, <i>Breviloquium</i> (<i>Brevilokvij</i>)
<i>De civ. Dei</i>	Avguštin, <i>De civitate Dei</i> (<i>O Božjem mestu</i>)
<i>In Hexaëm.</i>	Bonaventura, <i>Collationes in</i> <i>Hexaëmeron</i>
<i>In I, II, III, IV Sent.</i>	Bonaventura, <i>Commentarius</i> <i>in I, II, III, IV librum Sententiarum</i>
<i>Leg. mai.</i>	Bonaventura, <i>Legenda maior</i>
<i>M. Trin.</i>	Bonaventura, <i>Quaestiones</i> <i>disputatae de mysterio Trinitatis</i>
<i>Perf. ev.</i>	Bonaventura, <i>Quaestiones</i> <i>disputatae de perfectione</i> <i>evangelica</i>
prim.	primerjaj
<i>Reg.</i>	<i>Regula Benedicti</i>
<i>Sc. Chr.</i>	Bonaventura, <i>Quaestiones</i> <i>disputatae de scientia Christi</i>
<i>STh</i>	Tomaž Akvinski, <i>Summa</i> <i>theologiae</i> (<i>Teološka suma</i>)
a.	articulus (člen)
c.	capitulum (poglavje)
col.	columna (stolpec)
d.	distinctio (razlikovanje)
dub.	dubium (dvom)
n.	numerus (število)
p.	pagina (stran)
q.	quaestio (kvestija, vprašanje)

BONAVENTUROV PRIROČNIK SREDNJEVEŠKE TEOLOGIJE: MED PARIZOM IN ASSISIJEM (TER LJUBLJANO)

Jan Dominik Bogataj OFM

Vsakdo, ki je že obiskal slikovito starodavno viterbsko mesto Civit  di Bagnoregio (rojstni kraj Giovannija oz. Janeza Fidanze, poznejšega sv. Bonaventura), kraljujo e na ozkem osamljenem vrhu iznad strmih plazovitih pečin – ki jim erozija s spodjedanjem ne prizanaša –, si lahko predstavlja, kako je  e sam pejσαz okolice vplival na domišljijo mladega Janeza. Nekateri razlagalci trdijo, da je prav topologija rodnega mesteca, v zaokroženosti tako vzvišena nad okolico, vplivala na njegovo poznejše teološko premišljevanje in ustvarjanje, ko je denimo Boga, najčistejše in absolutno bit, razumeval na način, da »zaobjema in vstopa v vsa trajanja in je hkrati njihovo središče in krožnica«!¹ Najvišji, ki je začetek in konec vsega, je tako obenem *centrum* in *circumferens*, središče in obod.

Morda ta slikovita podoba Bagnoregia lahko pomaga razumevati tudi pričujoči spis *Brevilokvij*, ki

1 Bonaventura, *Potovanje duše k Bogu* 5.8.

je bil med Bonaventurovimi deli poleg *Potovanja duše k Bogu* skozi stoletja deležen največ pozornosti.²  e je po eni strani res, da strmo pobočje mesteca iz zmesi gline, tufa in lave  e stoletja načenja erozija – Janezova rojstna hiša je  e zdavnaj zgrmela v dolino –, kar lahko simbolizira apofati ni vidik Bonaventurove teologije, saj se Bog vedno izmuzne našim poskusom umskega zaobjetja,³ po drugi strani impresivna zgradba tega osamelca, ki z vrha nudi spektakularen razgled, odraža trdno povezano organsko sestavo *Brevilokvija*, ki bralca s čudovito mogočno urejenostjo vodi v višave.



Poleg topografije rojstnega kraja igra pri razumevanju dela sv. Bonaventura, zlasti spisa *Brevilokvij*, še večjo simbolično vlogo »geografsko« razmerje

2 Rektor pariške univerze Jean Gerson v začetku 15. stoletja denimo občudujoče opisuje te dve deli, ki naj bi ju večkrat prebral in pogosto premišljeval posamezne odlomke ali celo same besede. J. Gerson, *De libris legendis a monacho* 5–6, V: *Opera J. Gerson*, fol. XIX, G. Strasbourg, 1515.

3 Prim. *Brevil.* Prol. 1–5.

med Parizom 13. stoletja kot najpomembnejšim evropskim univerzitetnim središčem (imenovanim tudi *arx catholicae fidei*, »trdnjava katoliške vere») in Assisijem kot obrobni umbrijskem mestecem, ki pa je svetu in Cerkvi dalo svetniški genij sv. Frančiška Asiškega (1181/82–1126).

Genialnost sv. Bonaventura, enega največjih duhov 13. stoletja, se razkriva v pomiritvi nasprotij: med velikim mislecem na položaju univerzitetnega profesorja v dobi, ko so se te šole vzpostavljale, in redovnikom, manjšim bratom, kateremu sv. Frančišek ni bil le velikanski navdih za teološko delo, marveč je bil ravno na vrhuncu svoje akademske kariere poklican, da bi kot mož Cerkve in sedmi naslednik asiškega ubožca tudi dejansko upravno vodil njegov Red manjših bratov; med izredno novostjo Frančiškove karizme na eni in strukturiranjem porajajoče se institucije – skupaj s formiranjem v intelektualnem smislu – na drugi strani.

Okoliščine nastanka besedila

A nakazan posplošujoč ireničen pogled na serafskega učitelja (*doctor seraphicus*) – in na vlogo akademskega udejstvovanja med manjšimi brati – ni bil skupen vsem: Jacopone iz Todija (†1306) je denimo izjavil, naj bo preklet Pariz, ki je ubil njegov Assisi. Pri razumevanju teh dveh (antinomičnih) tendenc in pri Bonaventurovem prizadevanju za njuno premoščanje zaseda *Brevilokvij* prav posebno mesto, kar postane bolj jasno, če se ozremo na življenjsko pot tega učenjaka.

Janez Fidanza se je najverjetneje rodil leta 1217 (ali 1221)⁴ in, kot poroča sam, je v otroštvu doživel posebno srečanje s sv. Frančiškom (ni znano, ali ga je srečal v živo ali ga je njegova mati zgolj klicala kot nebeškega zavetnika bodisi pred Frančiškovo kanonizacijo l. 1228 ali po njej), po priprošnji in zaslugah katerega naj bi bil ozdravljen hude bolezni.⁵ Že v mladih letih – po preteku šole v domačem samostanu manjših bratov kot *puer oblatus* – se je ok. l. 1235 kot laiški študent odpravil na študij v Pariz (*facultas artium*), kjer je najprej dosegel naziv *magister artium*.⁶ Zatim, okrog l. 1243, je bil sprejet med Frančiškove brate, v Red manjših bratov, kot član rimske province in po opravljenem noviciatu je v Parizu pod vodstvom frančiškanskih profesorjev Janeza de La Rochelle, Odon Rigaldija in Viljema Melitonskega, predvsem pa pod Aleksandrom Haleškim (†1245)⁷ študiral teologijo, kar je tedaj pomenilo predvsem komentiranje Svetega pisma in različnih avtoritet (*Sacra scriptura/pagina* in *Glossa*). V letih 1248–50 je Bonaventura kot *baccalaureus biblicus* razlagal svetopisemske knjige (Pridigar, Janezov in Lukov evangelij), naslednji dve leti pa kot *baccalaureus sententiarius*, nekakšen diplomirani teolog, razlagal *Sentence* Petra Lombardskega. Na-

4 Obe možni letnici rojstva sta zgolj sklepanje na podlagi let njegovega izobraževanja. Za temeljit pregled njegovega življenja, gl. Schlosser 2013.

5 Gl. *Legenda maior* Prol. 3–4; *Legenda minor* 7–8. Po tej legendi naj bi se srečal z živim Frančiškom, ki je malemu Janezu tudi nadel ime Bonaventura, ki dobesedno pomeni dobro usodo, prihodnost (*bona-ventura*).

6 Gre za nekakšen ekvivalent diplomi na filozofski fakulteti. Študij je obsegal sedem svobodnih umetnosti (*artes liberales*), pri čemer posebej poudarjene *artes sermocinales* oz. *trivium* (gramatika, logika oz. dialektika, retorika), medtem ko so bile *artes reales* oz. *quadrivium* (aritmetika, geometrija, glasba, astronomija) slabše zastopane. Iz tega izhaja tudi Bonaventurova slabša podkovanost v Aristotelovih delih, posvečenih fiziki, metafiziki in etiki, saj za razliko od dominikancev frančiškanom ni bilo potrebno komentirati del Filozofa.

7 Aleksander je imel naziv *magister regens* (predstojnik katedre za teologijo).

SHEMA POGLAVIJ

Brevilokvija

I. Prvi del – o Božji Trojici – ima devet poglavij

Prvo poglavje: Sedem tem teologije v povzetku

Drugo poglavje: Česa se moramo držati glede trojstva oseb in enotnosti bistva

Tretje poglavje: Pravilno razumevanje te vere

Četrto poglavje: Katoliški izraz te vere

Peto poglavje: Enost božanske narave v raznolikih pojavljanjih

Šesto poglavje: Enost božanske narave v raznolikih svojskostih

Sedmo poglavje: Božja vseмогоčnost

Osmo poglavje: Božja modrost, Božja vnaprejšnja določitev in vnaprejšnje vedenje

Deveto poglavje: Božja volja in previdnost

II. Drugi del – o stvarjenju sveta – ima dvanajst poglavij

Prvo poglavje: Stvarjenje celotnega sveta

Drugo poglavje: Telesna narava pod vidikom nastajanja

Tretje poglavje: Telesna narava pod vidikom biti

Četrto poglavje: Telesna narava pod vidikom vplivanja in delovanja

Peto poglavje: Način opisovanja prej napovedanega v Svetem pismu

Šesto poglavje: Stvarjenje višjih duhov

Sedmo poglavje: Odpad hudih duhov

Osmo poglavje: Potrjenost dobrih angelov (v dobrem)

Deveto poglavje: Stvarjenje človeške duše

Deseto poglavje: Stvarjenje človeškega telesa

Enajsto poglavje: Stvarjenje človeka kot povezane celote

Dvanajsto poglavje: Izpolnjenost in urejenost celega dovršenega sveta

III. Tretji del

– o pokvarjenosti zaradi greha –

ima enajst poglavij

Prvo poglavje: Izvor zla v splošnem

Drugo poglavje: Skušnjava prvih staršev

Tretje poglavje: Prestopek prvih staršev

Četrto poglavje: Kazen prvih staršev

Peto poglavje: Pokvarjenost izvirnega greha

Šesto poglavje: Prenašanje izvirnega greha

Sedmo poglavje: Zdravljenje izvirnega greha

Osmo poglavje: Izvor osebnih grehov

Deveto poglavje: Izvor in razlikovanje glavnih grehov

Deseto poglavje: Izvor in lastnost kazenskih grehov

Enajsto poglavje: Izvor dokončnih grehov, to je grehov zoper Svetega Duha

IV. Četrty del

– o utelešenju Besede –

ima deset poglavij

Prvo poglavje: Razlog, zaradi katerega je bilo potrebno ali se je spodobilo utelešenje Besede

Drugo poglavje: Utelešenje kot zedinjenje narav

Tretje poglavje: Način utelešenja

Četrto poglavje: Utelešenje glede na polnost časov

Peto poglavje: Polnost Kristusove milosti glede na karizme v čustvu

Šesto poglavje: Polnost modrosti v razumu

Sedmo poglavje: Polnost zasluge v učinku

Osmo poglavje: Kristusovo trpljenje glede na stanje tistega, ki trpi

Deveto poglavje: Trpljenje glede na način trpljenja

Deseto poglavje: Trpljenje glede na izhod iz trpljenja

V. Peti del
– o milosti Svetega Duha –
ima deset poglavij

Prvo poglavje: Milost kot od Boga podarjen dar

Drugo poglavje: Milost kot pomoč za pridobitev zaslug

Tretje poglavje: Milost kot zdravilo zoper greh

Četrto poglavje: Razvejanje milosti v stanja kreposti

Peto poglavje: Razvejanje milosti v stanja darov

Šesto poglavje: Razvejanje milosti v stanja blagrov in posledično v sadove in duhovne zaznave

Sedmo poglavje: Delovanje milosti glede na to, kar je treba verjeti

Osmo poglavje: Delovanje milosti glede na to, kar je treba ljubiti

Deveto poglavje: Delovanje milosti glede na to, kar je treba vršiti, in glede na zapovedi in svete

Deseto poglavje: Delovanje milosti glede na prošnje in molitev

VI. Šesti del
– o zakramentalnem zdravlilu –
ima trinajst poglavij

Prvo poglavje: Izvor zakramentov

Drugo poglavje: Raznolikost zakramentov

Tretje poglavje: Število in razlikovanje zakramentov

Četrto poglavje: Postavitev zakramentov

Peto poglavje: Podeljevanje zakramentov

Šesto poglavje: Ponavljanje zakramentov

Sedmo poglavje: Ustanovitev in celovitost krsta

Osmo poglavje: Celovitost birme

Deveto poglavje: Celovitost evharistije

Deseto poglavje: Celovitost pokore/spovedi

Enajsto poglavje: Celovitost poslednjega maziljenja

Dvanajsto poglavje: Celovitost svetega reda

Trinajsto poglavje: Celovitost zakona

VII. Sedmi del
– o stanju poslednje sodbe –
ima sedem poglavij

Prvo poglavje: Splošno o sodbi

Drugo poglavje: Kar je predhodno sodbi –
kazen v vicah

Tretje poglavje: Kar je predhodno sodbi –
priprošnje Cerkve

Četrto poglavje: Kar spremlja sodbo – izbruh
ognja

Peto poglavje: Kar spremlja sodbo – vstajenje
teles

Šesto poglavje: Kar sledi sodbi – peklenska
kazen

Sedmo in zadnje poglavje: Rajska slava

I.
Božja Trojica

Prvo poglavje:
Sedem tem teologije v povzetku

1. V začetku¹¹² je potrebno razumeti, da sveti nauk, to je teologija, ki se poglavitno [*principaliter*] ukvarja s prvim počelom, se pravi s troedinim Bogom, v splošnem govori o sedmih temah: prva je Božja Trojica, druga stvarjenje sveta, tretja pokvarjenost zaradi greha, četrta utelešenje Besede,¹¹³ peta milost Svetega Duha, šesta zakramentalno zdravilo in sedma stanje poslednje sodbe.

112 *In principio*, prim. 1 Mz 1,1; Jn 1,1. Sveta Trojica je začetek oz. počelo vsega, kar sledi v nadaljnji razpravi. Teologija se počelno/poglavitno (*principaliter*) ukvarja s troedinim Bogom in vse, kar sledi, je le eksplikacija tega prvotnega počela.

113 Izraz *incarnatio* (*Verbi*) slovenimo z »utelešenje«, čeprav je pomensko blizu tudi bolj razširjen pojem »učlovečenje«, ki pa nima latinske ustreznice (prim. gr. ἐνανθρώπησις).

Vsebina

Seznam kratic in okrajšav	5
Bonaventurov priročnik srednjeveške teologije: med Parizom in Assisijem (ter Ljubljano)	6
Okoliščine nastanka besedila.....	8
Zvrst in slog.....	12
Vsebina in zgradba dela.....	13
Vprašanje vere in razuma:	
teologija kot modrost.....	16
Vprašanje teološke metode.....	19
Bonaventura ter naš prostor in čas.....	21
O prevodu in izdaji.....	28
Izbrana bibliografija.....	29
<i>BREVILOKVIJ</i>	
Prolog	31
1. Širokost Svetega pisma.....	35
2. Dolgost Svetega pisma.....	37
3. Visočina Svetega pisma.....	40
4. Globočina Svetega pisma.....	42
5. Način razprostiranja Svetega pisma.....	46
6. Način razlaganja Svetega pisma.....	48

Shema poglavij Brevilokvija	52	9. Stvarjenje človeške duše.....	111
I. Božja Trojica	59	10. Stvarjenje človeškega telesa.....	116
1. Sedem tem teologije v povzetku.....	59	11. Stvarjenje človeka kot povezane celote.....	119
2. Česa se moramo držati glede trojstva oseb in enosti bistva.....	62	12. Izpolnjenost in urejenost celega dovršenega sveta.....	122
3. Pravilno razumevanje te vere.....	65	III. Pokvarjenost zaradi greha	125
4. Katoliški izraz te vere.....	67	1. Izvor zla v splošnem.....	125
5. Enost božanske narave v raznolikih pojavnostih.....	72	2. Skušnjava prvih staršev.....	127
6. Enost božanske narave v raznolikih svojskostih.....	75	3. Prestopek prvih staršev.....	130
7. Božja vsemočnost.....	79	4. Kazen prvih staršev.....	132
8. Božja modrost, Božja vnaprejšnja določitev in vnaprejšnje védenje.....	81	5. Pokvarjenost izvirnega greha.....	134
9. Božja volja in previdnost.....	85	6. Prenašanje izvirnega greha.....	137
II. Stvarjenje sveta	89	7. Zdravljenje izvirnega greha.....	140
1. Stvarjenje celotnega sveta.....	89	8. Izvor osebnih grehov.....	142
2. Telesna narava pod vidikom nastajanja.....	92	9. Izvor in razlikovanje glavnih grehov.....	146
3. Telesna narava pod vidikom biti.....	95	10. Izvor in lastnost kazenskih grehov.....	149
4. Telesna narava pod vidikom vplivanja in delovanja.....	97	11. Izvor dokončnih grehov, to je grehov zoper Svetega Duha.....	152
5. Način opisovanja vnaprej napovedanega v Svetem pismu.....	100	IV. Utelešenje Besede	156
6. Stvarjenje višjih duhov.....	104	1. Razlog, zaradi katerega je bilo potrebno ali se je spodobilo utelešenje Besede.....	156
7. Odpad hudih duhov.....	106	2. Utelešenje kot zedinjenje narav.....	159
8. Potrjenost dobrih angelov (v dobrem).....	109	3. Način utelešenja.....	163
		4. Utelešenje glede na polnost časov.....	166
		5. Polnost Kristusove milosti glede na karizme v čustvu.....	169

6. Polnost modrosti v umu	173
7. Polnost zasluge v učinku	177
8. Kristusovo trpljenje glede na stanje tistega, ki trpi	180
9. Trpljenje glede na način trpljenja	183
10. Trpljenje glede na izhod iz trpljenja	187

V. Milost Svetega Duha **192**

1. Milost kot od Boga podarjeni dar	192
2. Milost kot pomoč za pridobitev zaslug	195
3. Milost kot zdravilo zoper greh	200
4. Razvejanje milosti v stanja kreposti	204
5. Razvejanje milosti v stanja darov	208
6. Razvejanje milosti v stanja blagrov in posledično v sadove in duhovne zaznave	212
7. Delovanje milosti glede na to, kar je treba verjeti	217
8. Delovanje milosti glede na to, kar je treba ljubiti	221
9. Delovanje milosti glede na to, kar je treba vršiti, glede na zapovedi in svete	223
10. Delovanje milosti glede na prošnje in molitev	227

VI. Zakramentalno zdravilo **231**

1. Izvor zakramentov	231
2. Raznolikost zakramentov	234

3. Število in razlikovanje zakramentov	237
4. Postavitev zakramentov	240
5. Podeljevanje zakramentov	243
6. Ponavljanje zakramentov	247
7. Ustanovitev in celovitost krsta	250
8. Celovitost birme	254
9. Celovitost evharistije	256
10. Celovitost pokore	262
11. Celovitost bolniškega maziljenja	266
12. Celovitost svetega reda	270
13. Celovitost zakona	274

VII. Stanje poslednje sodbe **280**

1. Splošno o sodbi	280
2. Kar je predhodno sodbi – kazen v vicah	283
3. Kar je predhodno sodbi – priprošnje Cerkve	287
4. Kar spremlja sodbo – izbruh ognja	290
5. Kar spremlja sodbo – vstajenje teles	294
6. Kar sledi sodbi – peklerska kazen	299
7. Rajska slava	303

Zbirka **Pergamenti**

1. sv. Bonaventura: Potovanje duše k Bogu,
Ljubljana 1999
2. sv. Bonaventura: Drevo življenja,
Ljubljana 2020
3. sv. Bonaventura: Kako se različne umetnosti zvajajo
na teologijo • O trojni poti,
Ljubljana 2021
4. sv. Bonaventura: Brevilokvij,
Ljubljana 2021

ISBN 978-961-6844-97-0

